

FEKETE KÁROLY

**„Kooperáció és érdekérvényesítés
– a funkcionális térségek és helyi
önkormányzatok kihívásai
a területfejlesztésben”**

BESZÁMOLÓ A BALATONI INTEGRÁCIÓS ÉS FEJLESZ-
TÉSI ÜGYNÖKSÉG ÉS AZ MTA RTB TERÜLETPOLITIKAI
ALBIZOTTSÁG KÖZÖS SZERVEZÉSÉBEN MEGRENDE-
ZETT KONFERENCIÁRÓL

*“Cooperation and advocacy - the challenges of
functional areas and local governments in spatial
development”*

REPORT ON THE CONFERENCE CO-ORGANISED BY
THE BALATON INTEGRATION AND DEVELOPMENT
AGENCY AND THE MTA RTB SUBCOMMITTEE ON SPA-
TIAL POLICY

•

SZERZŐ:

FEKETE KÁROLY, kutatásvezető, doktorjelölt, Balatoni Integrációs és Fej-
lesztési Ügynökség (8230 Balatonfüred, Lóczy Lajos u. 62.), ELTE Földtu-
dományi Doktori Iskola, karoly.fekete@balatonregion.hu

AUTHOR:

KÁROLY FEKETE, Head of Research, PhD Candidate, Balaton Integration and Development Agency (8230 Balatonfüred, Lóczy Lajos u. 62.), ELTE Doctoral School of Earth Sciences, karoly.fekete@balatonregion.hu

2021 decemberében, az 1996-ban elfogadott területfejlesztési törvény 25 éves jubileuma alkalmából került először megrendezésre a Balaton Fejlesztési Tanács munkaszervezeteként is működő Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség, valamint az MTA Regionális Tudományok Bizottsága Területpolitikai Albizottság közös szervezésében az a téli területfejlesztési szakmai találkozót, amelyet látszólag, a résztvevők évenként növekvő számából következően egyre inkább számon tart és igényel a területfejlesztők közössége. A szervezők szándéka ezekkel a téli konferenciákkal több dimenzióban is értelmezhető. Minden évben igyekeznek a területfejlesztés országos léptékben értelmezhető kurrens kérdései köré szervezni a rendezvény tematikáját, ugyanakkor nem véletlen az sem, hogy minden alkalommal külön hangsúlyt kapnak a Balaton térségével kapcsolatos sajátos, ám gyakorta esettanulmányként értelmezhető kihívások. Az immáron negyedszázada fennálló balatoni ügynökség, valamint a tudományos partnerséget biztosító Területpolitikai Albizottság, Faragó László elnök aktív közreműködésével felvállalta azt a szerepet ezekkel a konferenciákkal, hogy a területfejlesztésben érdekelték számára megteremt egy olyan fórumot, ahol a résztvevők tabuktól mentesen, oldott légkörben vitathatják meg a szakterület aktuális kérdéseit. A téli balatoni konferenciák sajátossága, hogy mindvégig plenárisan, de a diskurzusnak, vitának helyt és időt adva zajlik, az előadásokat követően egy kerekasztal-beszélgetéssel, mely általában szabad és élénk eszmecserebe torkollik.

2025 januárja a területfejlesztők számára mozgalmas volt. Ennek elsődleges okaként a 2024 őszén a szakpolitika részéről körvonalazott Versenyképes Járások Programja azonosítható. 2025. január 28-án Kazincbarcikán, a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium rendezvényén mutatták be hivatalosan az alsó középszintű egységekre tervezett területfejlesztési eszköz részleteit. Az időben ezt megelőző siófoki konferencián részben éppen a területfejlesztés közép- és alsószintű aktorainak partnerségi, kooperációs lehetőségeire és feladataira helyeződött a hangsúly (az új járási program apropóján), emellett pedig egyes aktuális, ország más térségei számára is tanulságokkal bírót, a Balaton térségét specifikusan jellemző, a területfejlesztés beavatkozási mezőjét képező konfliktusok kerültek bemutatásra.¹

Bóka István, a Balaton Fejlesztési Tanács elnöke, Balatonfüred város polgármestere köszöntőjében kiemelte, hogy meglátása szerint a Tanács létrejötte óta eltelt közel három évtizedben a Balaton térsége képes volt igazolni, hogy rendszeres érdekegyeztetésen alapuló kooperációval esetenként a döntéshozatal felső szintjeiig juttathatók olyan térségi léptékű ügyek, amelyek mögött kitaró munka révén kiérlelt térségi konszenzus van. A Versenyképes Járások Program ennek az érdekegyeztetésen alapuló fejlesztési munkának az új eszköze lehet. Elmondása szerint az elmúlt időszakban több olyan térségi kezdeményezés megvalósítása is elindulhatott, amelyek a regionális együttműködést hivatottak táplálni. Ilyen például az uniós szinten is egyfajta mintának tekintett, fenntartható regionális mobilitási terv (SRMP), a térség lakhatási nehézségeinek enyhítését célzó szolgálati lakásfejlesztési prog-

ram, vagy éppen az Ügynökség által megvalósított települési, mikrotérségi energiaközösségek kialakításának lehetőségeit feltáró mintaprojekt.

Polyánszky T. Zoltán, a Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium területfejlesztés megvalósításáért felelős helyettes államtitkára előadásának fókuszában a Versenyképes Járások Program, a konferencia időpontjában nyilvánosságra hozható részletei álltak. Amellett, hogy ismertette a minisztérium szakpolitikai programjának prioritásait, az előadás lényeges pontja volt a formálódó új intézmény, a Területfejlesztési Szolgálat partnerségen és facilitációs feladatokon alapuló szerepkörének bemutatása. A Versenyképes Járások Program vonatkozásában, valamint talán az egyik első alkalom volt, hogy szakmai plénum előtt bemutatásra került a programhoz illesztett döntéshozatali mechanizmus. A résztvevők megtudhatták – összhangban a bő egy hónappal később kiadott II/2025. (II.28) KTM rendelettel –, hogy az eljárásrend keretében a vármegyei főispán és a közgyűlés elnöke által vezetett úgynevezett járási fejlesztési fórumok elé kerülnek a települési önkormányzatok által megfogalmazott, és előzetes egyeztetésen átesett projektjavaslatok, melyet a járási fórum terjeszt támogatói döntésre a miniszter elé. A Magyar Államkincstár a programban technikai lebonyolítói, valamint formai értékelői szerepben vesz részt. A helyettes államtitkár az új járási program, valamint összességében a minisztérium szakmai krédója kapcsán többször hangsúlyozta a fejlesztésben résztvevő aktorok együttműködésének, kooperációjának kiemelt jelentőségét. Értékes és előremutató pontja volt a rendezvénynek, hogy a résztvevők megalapozott észrevételeket fogalmaztak meg az új járási program vonatkozásában (például a támogatható tevékenységekre vagy a finanszírozás forrására utalva), amely révén nyílt, érdemi érvek ütköztetésén alapuló diskurzus alakulhatott ki a résztvevők és a szakpolitika csúcsszervét képviselő, a vitára nyitott előadó között.

Az önkormányzati autonómia egy lehetséges megnyilvánulási formájaként értelmezte a kooperációt előadásában Szegvári Péter, amelyhez gyakorlati útmutatót is igyekezett adni, másrészt szempontjai mentén reflektált is a Versenyképes Járások Programra. Érdemes kiemelni előadásából, hogy a kooperáció nem csupán a magyarországi önkormányzati struktúra szétaprózottságának negatív hatásait tompíthatja, hanem a terület- és településfejlesztési szakterület kapacitásproblémáit is oldhatja. Az újonnan megismert járási program eljárásrendjére is visszautalva a vertikális és horizontális partnerség szükséges arányosságára, egyensúlyára mutatott rá, valamint arra, hogy szerződéses viszonyokat is magába foglaló integrált programozás nélkül nemcsak a kooperáció tartalmi elemei sérülhetnek, hanem a fejlesztések eredményessége is, amely pedig versenyképességi kérdéssé válik.

Európai Unió kitekintést tett előadásában Finta István és Brucker Balázs. A Balaton térség, de az ország más régiói, települései számára is lényeges kérdés, hogy milyen érdekérvényesítő erővel rendelkeznek az unió szintjén. Javaslatot tettek arra, hogy a Balaton Kiemelt Térség alkossa meg „brüsszeli stratégiáját”,² és – akár más szubnacionális szereplőkkel együttműködésben – az eredményesebb érdekérvényesítés, vagy akár turisztikai promóció érdekében hozzon létre állandó képviseletet Brüsszelben, mellyel ma csak Budapest rendelkezik a nemzeti szint alatti területi szereplők közül.

A területfejlesztés kedvelt, aktuális, ám a gyakorlatban sok tekintetben mindmáig kiaknázatlan témakörében, a kooperatív szemlélet következetes alkalmazását igénylő okos és autonóm falvak témakörében tartotta prezentációját Farkas Tibor. Nemzetközi és hazai példák említésével bemutatta a smart village koncepciót, melynek lényege az endogén erő-

forrásokra, helyi egyediségekre való építkezés mellett az innovációs lehetőségek felismerése és alkalmazása, a hagyományos és legmodernebb technológiák együttes, harmonikus alkalmazása a településüzemeltetésben, valamint a helyi társadalomban, a közösség bevonását aktívan támogató jó kormányzás.

A délutáni programban – egy rövid kooperációs játékot követően – a balatoni fókuszú témák kerültek előtérbe. A kiemelt térség egyik aktuális terület- és tájhasználati konfliktusa játszódik le a jelentős táji értékekkel bíró történelmi szőlőhegyeken, egykori zártkerti területeken. Vígvári András a budapesti agglomeráció zártkerti folyamataival összehasonlította a balatoni jelenségeket, és e folyamat kultúrantropológiai aspektusait elemezte. E tekintetben fontos tanulság, hogy a balatoni ingatlanár növekedéssel párhuzamban felértékelődő és (újra) benépesülő zártkerti területek, a helyi hatalom által nehezen kontrollált, sajátos szabályozási szürke zónákként a függetlenség, az önmegvalósítás lehetőségének tereivé válnak, ami a tájhasználat és tájkép radikális átalakulásához, ezáltal a tradicionális értékek gyors eróziójához vezethetnek.

Vasárus Gábor a klímaváltozás várható balatoni hatásait, a térség kitétségét, valamint a klímaadaptációs kihívásokat elemezte prezentációjában. A kiemelt térség sérülékenysége különösen a lakossági klímasérülékenység, valamint a mezőgazdasági sérülékenység vonatkozásában rajzolódik ki (ez utóbbi esetben különösen a Balaton-felvidék érintettsége szembetűnő), ugyanakkor a sérülékenység komplex mutatója alapján a Balaton-parti települések a klímaváltozás hatásainak legkitettebb települései az országban. E dimenzióban is felmerült a zártkerti területek kérdésköre, melyek sajátos tartalékterületei lehetnének a klímaadaptív településtervezésnek – azonban a szabályozási szürke zónában inkább e tartalékterületi jelleg felszámolása zajlik.

Bódi Jenő egy, a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség által megrendelt kutatás eredményeit, a speciálisan balatoni településekre jellemző konfliktusok által generált társadalmi törésvonalak kommunikációs természetét mutatta be. Az előadás fontos megállapítása volt, hogy az elmúlt években a legfontosabb online médiumokban alig kapnak szerepet a Balatonnal kapcsolatos környezeti, ökológiai, vízminőségi témák, ezzel szemben a tóval és térségével kapcsolatos kommunikációs tartalmak a különböző, jellemzően vízparti ingatlanfejlesztésekre koncentrálnak. Ugyanakkor e tudósításokban, riportokban jellemzően nem kerülnek szakértők által megfogalmazott kontextusba sem a környezeti-ökológiai, sem például a társadalmi szempontok, ennek nyomán nem egy többdimenziós árnyalt kép, hanem a Balaton mentén kialakult helyi társadalmi és kommunikációs törésvonalak láthatósága erősödik meg a nyilvánosságban.

A kerekasztal-beszélgetés résztvevői a tudományos, a szakpolitikai és a települési önkormányzati szférát képviselték. A diskurzus tematikája alapvetően ugyancsak a fejlesztésben résztvevő aktorok kooperációs kihívásai köré szerveződött, értelemszerűen a Versenyképes Járások Programra történő reflexió szándékával. A résztvevők összességében inkább szkeptikusnak mutatkoztak abban a tekintetben, hogy a formálódó járási program eljárásrendje és eszközrendszere alkalmas lehet-e az együttműködés kultúrája alapjainak kiépítésére a hazai területfejlesztésben. Tóth Gergely, Keszthely város polgármestere egy példával azonban rámutatott: adott közösség szereplőinek cselekvőkészségét gyakran a mintakövetés determinálja, ami nem feltétlenül kellene, hogy törvényszerű legyen az együttműködések kialakításában és a fejlesztési folyamatban sem.

Valamelyest ehhez kapcsolódott Szabó Pál, az Albizottság titkára a konferencia zárásaként elmondott gondolataiban, melynek során kiemelte egy portugál példa kapcsán, hogy azért fontosak az ilyen típusú konferenciák, mert a területfejlesztés széles, sokszor nehezen átlátható spektrumán dolgozó tudományos, szakpolitikai, önkormányzati, vagy éppen operatív, projekteket megvalósító szereplőknek diskurzusa kreatív energiákat szabadíthat fel, és éppen a berögzötnék vélt minták megváltoztatásának lehet forrása. A szervezők e kreatív energiák felszabadítása érdekében a jövőben is tervezik a téli balatoni szakmai konferenciák megrendezését.

JEGYZETEK

- 1 A konferencián elhangzott előadások diásorai elérhetők az alábbi webcímen: <https://www.balatonregion.hu/hu/esemeny/teruletfejlesztesi-szakmai-konferencia>
- 2 Hasonló következtetésekre jutott a LAKES c. ESPON által finanszírozott projekt nemzetközi kutatógárdája. Ld. Varjú-Csite-Igari et al., 2023, illetve <https://archive.espon.eu/sites/default/files/attachments/Integrated%20territorial%20development%20in%20lake%20regions%20in%20Europe.pdf>.

Zámbo Attila: Varázsló